

VIA^o 09/2009 REVISTA DEL CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

Martin Porter, Director de The Centre.*

Rositsa Petrova, Analista de The Centre.

Martin Porter i Rositsa Petrova

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

Els autors d'aquest article destaquen que la recessió econòmica actual hauria d'esdevenir una oportunitat i un estímul per a la implementació de mesures «verdes». Aposten per afrontar el sotrac econòmic actual amb una mirada més àmplia, que permeti l'aplicació de mesures que vagin més enllà de la resolució dels problemes més immediats, atès que existeixen amenaces importants per a l'economia global molt lligades a problemes ambientals de llarg abast. Argumenten, per exemple, que hauria arribat el moment favorable d'afrontar amb decisió les causes del canvi climàtic per tal de garantir una solució duradora a la crisi financera i establir els fonaments per a un nou tipus d'economia, allunyada de les pràctiques econòmiques habituals i de l'anomenat *creixement alt en carboni*. Si es gira l'esquena a aquesta qüestió de fons, tot fa preveure que, una vegada que l'economia mundial es recuperi, els preus creixents de l'energia provocaran desacceleracions subsegüents.

Introducció

Som tots europeus verds avui dia? Si l'ecologisme es considerava abans quelcom de marginal, fins al punt de ser excèntric, actualment sembla que quasi tothom ha de ser ecologista. Almenys en els debats polítics i econòmics que es produeixen a Europa, ara és gairebé impossible no escoltar

* The Centre és un think tank d'àmbit europeu centrat en l'anàlisi de polítiques públiques: www.thecentre.eu

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

cap referència a les paraules *verd*, *sostenible*, *ecològic* o *respectuós amb el clima*. El medi ambient s'ha convertit en un tema dominant en un bon nombre de canals d'informació (ràdio i televisió, Internet i premsa escrita), molts dels quals tenen seccions dedicades a notícies i iniciatives verdes o ecologistes. En la cimera del G20 que va tenir lloc a Londres el mes d'abril, els líders polítics van fer una crida per a una recuperació justa i sostenible de l'actual crisi econòmica (cf. www.g20.org). La Comissió Europea publica comunicacions com ara «Cap a un transport més sostenible» i els líders europeus han insistit que la UE vol estar al capdavant dels esforços internacionals per atenuar el canvi climàtic i garantir un desenvolupament econòmic sostenible (Barroso, 6 de juliol de 2009). Un nombre creixent d'empreses també centren les seves campanyes de comunicació a destacar la seva trajectòria mediambiental i la seva contribució a la transformació «verda» de l'economia (campanya de GE Ecoimagination, Shell i altres).

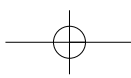
Per ajudar l'economia global a sortir de l'actual crisi econòmica també s'ha parlat de fer més ecològics els paquets econòmics d'estímul que molts governs del món han proposat com a solució a la recessió econòmica, així com d'un Nou Acord Verd. El que hi ha darrere de tot això i si

Per ajudar l'economia global a sortir de l'actual crisi econòmica s'ha parlat de fer més ecològics els paquets econòmics d'estímul.

és indicatiu d'un gran canvi a llarg termini es tractarà amb més detall a continuació. Tanmateix, com a mínim, la metanarrativa de l'economia política, no només europea sinó global, ha canviat radicalment, impulsada per un conjunt de preocupacions que abasten des del canvi climàtic i la seguretat energètica fins al plantejament de si les crisis econòmica i financera actuals són simptomàtiques d'una crisi del capitalisme

modern. En vista d'una de les pitjors crisis econòmiques que ha experimentat la societat moderna, hi ha, sens dubte, un ampli consens sobre el fet que afrontar aquests reptes a llarg termini requereix una revisió en profunditat dels fonaments econòmics i socials de l'economia global, la capacitat de la qual per produir riquesa i oferir estabilitat econòmica i social és cada cop més qüestionada pels líders polítics, els economistes i la societat en general.

Evidentment, una altra cosa és si aquesta nova «narrativa» conduirà a una acció concreta i, de fet, al gran canvi que proposen moltes d'aquestes

VIA^o 09/2009 REVISTA DEL CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

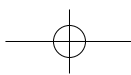
noves iniciatives «verdes». En primer lloc, no hi ha una definició comuna del que significa «inversió verda». Tanmateix, es reconeix que tractar de resoldre els aspectes que amenacen el sistema econòmic a llarg termini, com el canvi climàtic, també podria generar oportunitats econòmiques a través de la inversió en l'anomenada *economia baixa en carboni*. Aquestes inversions podrien portar-nos progressivament a una transformació econòmica i social que ens ajudaria a allunyar-nos del carreró sense sortida del creixement alt en carboni, que ha causat o afavorit les crisis financeres recurrents de l'economia global. Són abundants els estudis que demostren que aquesta transformació pot generar ocupació i oportunitats econòmiques, però més enllà de la qüestió de si això s'aconseguirà amb prou rapidesa hi ha un altre interrogant ben real: si aquesta transició a una economia baixa en carboni, que requerirà una revolució en la manera d'obtenir i utilitzar l'energia en la nostra vida diària i en els àmbits comercial i industrial, portarà a un model de producció i consum més sostenible en general, així com a un model «resistent al clima».

Tractar de resoldre els aspectes que amenacen el sistema econòmic a llarg termini, com el canvi climàtic, podria generar oportunitats econòmiques a través de la inversió en l'economia baixa en carboni.

Aquest article vol oferir una breu perspectiva general de la situació dels plans de recuperació «verda», especialment a Europa, en el moment en què es va escriure. El seu objectiu no és ser exhaustiu o rigorós des del punt de vista acadèmic, sinó exposar de manera resumida els termes generals del debat i el que podrien significar per al futur.

L'economia baixa en carboni: d'una qüestió científica i d'ONG a una oportunitat econòmica

Les ONG i els científics han alertat durant anys que era urgent afrontar les amenaces a llarg termini que planteja el canvi climàtic. El Grup Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic, òrgan capdavanter de les Nacions Unides format per científics de tot el món, ha aconseguit contrarestar els arguments dels escèptics i establir els fonaments de les mesures necessàries per combatre el canvi climàtic a partir d'una base científica sòlida que dona suport a les afirmacions que la major part de l'escalfament dels darrers cinquanta anys es deu possiblement a l'activitat humana. El seu

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

treball també ha destacat que, pel que fa a molts paràmetres clau, el sistema climàtic ja té un comportament diferent dels patrons de variabilitat natural dins dels quals s'han desenvolupat i han prosperat la societat i l'economia, la qual cosa fa que abordar aquest tema esdevingui una gran prioritat política (cf. www.ipcc.ch).

Tot i que s'han produït esforços significatius en el marc del Protocol de Kyoto i altres fòrums polítics per trobar una solució global que atenuï el canvi climàtic, la idea d'evitar les conseqüències del perillós canvi climàtic va restar durant molt de temps exclosa de l'anàlisi econòmica dominant, i fins fa poc era una preocupació purament mediambiental. Va caldre un informe del reconegut economista britànic Nicholas Stern perquè es posés de manifest que és urgent abordar el perillós canvi climàtic i que el cost de la inacció pot ser enorme en comparació amb els costos de l'acció, que són assumibles. Sobretot, el punt més revolucionari va ser la descripció del canvi climàtic per part d'Stern com una externalitat econòmica i, per tant, que el fet d'abordar aquesta externalitat hauria de permetre desenvolupar tecnologies baixes en carboni a les forces del mercat. L'informe conclou que l'atenuació del canvi climàtic és la millor opció econòmica que hi ha actualment (Stern, 2007).

Els líders polítics i els economistes reconeixen cada cop més que el canvi climàtic planteja una amenaça a llarg termini molt més greu per a l'economia global que els sotracs econòmics temporals.

De fet, els líders polítics i els economistes reconeixen cada cop més que el canvi climàtic planteja una amenaça a llarg termini molt més greu per a l'economia global que els sotracs econòmics temporals. La gestió de la crisi climàtica s'ha comparat amb la manera com els governs i els economistes afronten la crisi financera en el sentit que no s'implementen mesures adequades per evitar conseqüències perilloses. Líders d'opinió de prestigi com Jacques Attali –antic president del Banc Europeu per a la

Reconstrucció i el Desenvolupament– i altres han argumentat que és l'hora d'afrontar de manera urgent la crisi climàtica per garantir una solució duradora a la crisi financera i establir els fonaments per a un nou tipus d'economia, allunyada de les pràctiques econòmiques habituals, el creixement alt en carboni i, en última instància, el camí destructor (Attali, 2008).

Una altra dimensió de l'impuls per fer més ecològica l'economia global ha estat la preocupació per la seguretat energètica. En vista dels alts

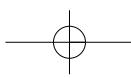
preus dels combustibles fòssils, els polítics i els economistes reconeixen que una vegada que l'economia mundial es recuperi, és probable que els preus creixents de l'energia provoquin desacceleracions subsegüents de l'economia. Algunes mesures respectuoses amb el clima, com la inversió en fonts renovables, per exemple, es consideren una possible resposta per reduir la dependència global dels combustibles fòssils. A més a més, com una amenaça que ho engloba tot, com el factor estressant de tots els estressos, el canvi climàtic planteja reptes a tots els sectors de l'economia i la societat, encara que en graus diferents per al món desenvolupat i el món en desenvolupament.

Tanmateix, i cada cop més, el canvi climàtic i les mesures per fer-hi front es veuen no solament com una amenaça, sinó també com una oportunitat que podria portar, si s'implementen les mesures adequades, a un canvi radical dels fonaments de l'economia global i que podria garantir, d'aquesta manera, una estabilitat econòmica més a llarg termini.

El Nou Acord Verd

La necessitat d'una injecció financera substancial a l'economia global a curt termini podria oferir una gran oportunitat per dur a terme projectes amb un alt benefici social que fossin també respectuosos amb el clima i el medi ambient, en un moment en què els inputs són relativament barats i hi ha disponibilitat de treballadors i de recursos infrautilitzats. Per reflexionar aquest tipus d'idea s'ha fet servir el terme *nou acord verd*, que evoca el gran canvi provocat pel New Deal de Franklin D. Roosevelt, el qual va ajudar els Estats Units i tot el món a recuperar-se de la profunda recessió global de la dècada del 1930. L'ús d'aquest terme ha estat promogut per les organitzacions internacionals: el Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient (PNUMA) ha impulsat una nova perspectiva de l'economia des del punt de vista ecològic esbossant una visió del Nou Acord Verd (Barbier, 2008). El terme també s'ha convertit en una aspiració popular i un eslògan utilitzat per molts governs.

Un altre exemple recent dels canvis que es produeixen en el discurs econòmic sobre el canvi climàtic ha estat el fet que un baluard del liberalisme del lliure mercat com l'Organització Mundial del Comerç (OMC), que no és coneguda precisament per la seva trajectòria ecologista, va fer un informe

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

conjunt amb el PNUMA que explora per primer cop les connexions entre comerç i canvi climàtic. Totes dues organitzacions argumenten que el més probable és que l'expansió del comerç internacional estigui acompanyada d'un augment d'emissions de CO₂, ja que l'increment d'activitat requereix un major ús d'energia, així com un augment del transport de mercaderies. Però l'impacte net del lliure comerç en les emissions és difícil de determinar, ja que el comerç obert també tindrà efectes positius d'atenuació d'aquestes emissions. L'informe també reconeix que l'obertura dels mercats ajudarà els països en desenvolupament a obtenir tecnologies relatives al canvi climàtic creades als països industrialitzats (WTO/UNEP, 2009).

Totes aquestes pinzellades ràpides mostren com el debat sobre el canvi climàtic ha evolucionat per subratllar les oportunitats creades per inver-

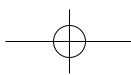
El llenguatge econòmic i financer dominant ha començat progressivament a reconèixer els beneficis de les inversions respectuoses amb el medi ambient.

sions respectuoses amb el medi ambient, però també com el llenguatge econòmic i financer dominant ha començat progressivament a reconèixer aquests beneficis i ha assumit la necessitat de mesures urgents. Tot això també implica una idea cada cop més comuna entre els líders tant econòmics com polítics: «Sense la transició cap a un sistema d'energia global [i un sistema econòmic] baix en carboni, la propera crisi econòmica està preprogramada» (Ottmar Edenhofer, a l'informe PIK/Grantham, 2009).

Caldria que les mesures addicionals per fer front a les crisis climàtica i financera s'orientessin d'una manera adequada i oportuna i s'adoptessin en un marc clar a llarg termini, si volen contribuir a establir els fonaments del creixement sostenible tant a mitjà com a llarg termini sense amenaçar la sostenibilitat fiscal. A continuació, s'ofereix una perspectiva general d'algunes de les mesures que els governs europeus i altres governs han proposat i dut a terme per tal de reactivar les economies nacionals i global d'una manera sostenible a llarg termini.

Fer més ecològics els paquets d'estímul econòmic

Per tal de reiniciar el creixement, s'han anunciat mesures ambicioses d'estímul fiscal a la majoria dels països membres del G20 i s'estan considerant altres mesures. Les repercussions de la recessió econòmica global actual en el comportament dels consumidors, el subministrament d'ener-

gia, el comerç, l'ocupació, les prioritats polítiques i la societat en conjunt podrien ser profundes, tal com reconeixen cada cop més els economistes i els responsables polítics.

Al mateix temps que els governs lluiten per reactivar les seves economies, també intenten establir els fonaments de la propera fase de creixement d'una manera sostenible. Els governs de tot el món proposen i implementen plans de recuperació econòmica que ascendeixen a un total de 3 bilions de dòlars, aproximadament. El conjunt de plans de recuperació i paquets d'estímul proposats constitueixen una intervenció sense precedents del sector públic en el sector bancari, el sistema financer, la indústria (en especial, la indústria automobilística) i l'economia en general. Aquesta intervenció es fa de diverses maneres, com ara mitjançant la disminució de les taxes, el foment de la demanda, l'increment del crèdit, la despesa directa dels governs en projectes, els préstecs tous i altres ajuts a la indústria (HSBC, 2009).

Una part considerable d'aquests plans d'estímul fiscal està cada cop més vinculada a l'agenda del canvi climàtic. Una anàlisi realitzada per HSBC ha revelat que, considerant globalment els plans de recuperació que s'han proposat, prop del 15% dels 2,8 bilions de dòlars en mesures fiscals es poden associar amb inversions coherents amb l'estabilització i la reducció d'emissions globals de gasos hivernacle (HSBC, març del 2009).

Tot i que els components «verds» dels paquets d'estímul varien segons els països, en general se centren força en les mesures d'eficiència energètica, amb un èmfasi en les inversions en infraestructura ferroviària d'alta velocitat, el desenvolupament de xarxes de subministrament elèctric i els vehicles amb emissions baixes en carboni, però també en les energies renovables i les noves tecnologies que poden ajudar a reduir les emissions de gasos hivernacle, com la captura i l'emmagatzematge de carboni.

Una avaluació recent sobre els beneficis potencials de les propostes de despesa «verda» duta a terme pel Grantham Institute intenta classificar diferents mesures d'acord amb la seva importància per combatre el canvi climàtic; alguns tipus d'inversió en infraestructures no es troben entre les mesures més importants, atès el termini de temps necessari per implemen-

Al mateix temps que els governs lluiten per reactivar les seves economies, també intenten establir els fonaments de la propera fase de creixement d'una manera sostenible.

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

tar-les. L'estudi identifica les set àrees en què s'haurien de centrar els plans de recuperació econòmica: incrementar l'eficiència energètica; millorar les infraestructures físiques en el camp de l'energia i altres sectors; donar suport als mercats de tecnologies netes; endegar projectes insígnia, com ara plantes de demostració a gran escala de captura i emmagatzematge de carboni; fomentar la recerca i el desenvolupament de tecnologies baixes en carboni; incentivar les inversions mitjançant la fixació del preu del carboni en tots els sectors i totes les regions, i coordinar els esforços del G20 per establir els fonaments del creixement sostenible (Bowen, 2009).

Diverses iniciatives de recuperació econòmica «verda» a la UE i a tot el món

Hí ha hagut un bon nombre de propostes en l'àmbit de la UE per estimular la recuperació econòmica en aquesta zona. El novembre del 2008, la Comissió va anunciar el Pla europeu de recuperació econòmica, que estableix un paquet de mesures per respondre a la crisi econòmica a escala nacional i de la UE. El Pla reconeix que «l'objectiu de lluitar contra el canvi climàtic es pot compaginar amb noves i importants oportunitats econòmiques de desenvolupament de noves tecnologies i creació d'ocupació i d'augment de la seguretat energètica». El Pla també proposa un «impuls pressupostari immediat» d'aproximadament l'1,5% del PIB de la UE (200.000 milions d'euros) i un conjunt d'inversions «intelligents». Es preveu que uns 170.000 milions d'euros procedeixin dels estats membres i els 30.000 milions restants del pressupost intern de la UE.

Com a part de la implementació del Pla europeu de recuperació econòmica, el gener del 2009 la Comissió també va presentar un paquet de propostes de 5.000 milions d'euros per a una sèrie d'inversions estratègiques en projectes energètics clau (3.500 milions d'euros); en infraestructura de banda ampla, principalment en àrees rurals (1.000 milions d'euros), i en mesures per afrontar els «nous reptes» que s'han identificat en el control sanitari de la política agrària comuna (500 milions d'euros). Aquestes inversions inclouen diverses mesures relacionades amb el clima. El paquet serà finançat amb recursos del marc financer actual de la UE que no es van utilitzar el 2008. D'acord amb la proposta inicial, les inversions en projectes energètics clau es poden desglossar de la manera següent: 1.750 milions per a projectes d'interconnexió de gas i electricitat; 500 milions

per a projectes eòlics marins de gran escala, i 1.250 milions per a projectes de demostració i infraestructura de captura i emmagatzematge de carboni. Es preveu que la despesa de la major part d'aquests diners es faci entre el 2009 i el 2010. El Consell de la Unió Europea i el Parlament Europeu van acordar el mes d'abril que 3.980 milions d'euros es destinaran a projectes relacionats amb l'energia, mentre que els 1.020 milions restants s'invertiran en infraestructura d'Internet en zones rurals i altres mesures relacionades amb la política agrària comuna. Tanmateix, a les institucions de la UE els ha costat més arribar a un acord pel que fa als projectes concrets a què es destinaran aquests diners.

En una comunicació publicada com a part dels preparatius per al Consell Europeu de la primavera del 2009 i titulada «Gestionar la recuperació europea», la Comissió observa que la majoria dels estats membres han adoptat o anunciat paquets d'estímul fiscal, que ascendeixen aproximadament a l'1,2% del PIB de la UE, mentre que les institucions comunitàries, incloent-hi una sèrie de nous partenariats entre els sectors públic i privat, han aportat 30 milions d'euros més (el 0,3% del PIB de la UE).

Aquests són només alguns exemples del que la Unió Europea ha previst per estimular una recuperació econòmica sostenible. Tanmateix, l'estudi d'HSBC revela que la UE és lluny de liderar els plans de recuperació econòmica «verda», especialment quan es tenen en compte els plans dels estats membres. La Xina i els Estats Units són els estats capdavanters des del punt de vista del volum global dels seus plans d'estímul i el seu grau de dimensió «verda». El 40% del paquet de 4.010 milions de iuans (586.000 milions de dòlars) de la Xina està destinat a inversions relacionades amb el canvi climàtic, sobretot infraestructures ferroviàries, de subministrament elèctric i d'aigua. Els Estats Units són el país que té un pla global més ampli: el seu Pla de recuperació i reinversió, acordat el febrer del 2009, dedica 787.000 milions de dòlars a impulsar la reactivació de l'economia, amb 94.000 milions de dòlars destinats a energies renovables, eficiència energètica, vehicles d'emissions baixes en carboni, transport públic, xarxes de subministrament elèctric i aigua. Tanmateix, des del punt de vista de la ràtio d'estímul «verd» respecte a l'import global de les mesures de recuperació proposades, Corea del Sud és el líder indiscutible, ja que el 81% del seu pla global d'estímul està classificat com a «verd» (HSBC, 2009).

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

Es mantindrà la tendència?

Amb la crisi econòmica actual s'espera que es mantingui l'impuls polític per gestionar la recuperació i iniciatives relacionades amb la sostenibilitat. HSBC estima que tres quartes parts dels diners d'estímul «verd» es desemborsaran en els anys 2009-2010, tot i que encara és massa aviat per dir si la quantitat de la despesa i la velocitat amb què s'efectuarà seran suficients per impulsar les inversions del sector privat que calen per a una recuperació «verda». Després de la cimera del G20 es poden esperar més iniciatives d'estímul «verd» –en especial abans de la Conferència de les Nacions Unides que se celebrarà a Copenhaguen el desembre–, sobretot al Japó, el Regne Unit i els Estats Units (HSBC, 2009).

Amb la crisi econòmica actual s'espera que es mantingui l'impuls polític per gestionar la recuperació i iniciatives relacionades amb la sostenibilitat.

Tot i que molts dels plans de recuperació a Europa i a tot el món han estat guiats principalment per consideracions a curt termini, aquests plans representen una oportunitat per establir els fonaments d'un nou tipus d'economia més sostenible, cosa que és poc probable que torni a succeir en el futur pròxim. Aquests plans apareixen en un moment crític, en el termini de temps en què cal respondre als reptes globals i estretament lligats de la crisi econòmica i el canvi climàtic, i representen una oportunitat única per fer una transició cap a una economia baixa en carboni.

Es planteja l'interrogant de si es mantindrà l'actual impuls cap a una recuperació econòmica «verda». Els responsables polítics i els governs nacionals han destinat milions a salvar l'afeblit sistema financer global, però alguns han qüestionat la necessitat de fer el mateix tipus d'inversió en l'atenuació i l'adaptació al perillós canvi climàtic. Tanmateix, cada cop prenen més força les veus que defensen la inversió en l'economia baixa en carboni. Per tant, la nostra predicció és que es tracta d'una tendència a llarg termini que continuarà, ja que té molt sentit des del punt de vista econòmic afrontar les crisis econòmica i climàtica, estretament lligades, amb vista al futur. Tanmateix, falta veure quantes de les mesures proposades per a una recuperació «verda» s'implementaran. Això depèn, en bona part, del marc que estableixin els reguladors del sector públic, però també de com l'implementi i l'assumeixi el sector privat.

Les empreses de mires àmplies ja reconeixen els beneficis de l'economia baixa en carboni i l'estabilitat que pot oferir a llarg termini; en conseqüència, moltes inverteixen en l'energia «verda» i altres tecnologies del futur o hi estan interessades, i insten els responsables polítics a establir el marc adequat (Consell Climàtic de Copenhaguen 2009, el Grup sobre Canvi Climàtic dels Líders Empresarials). És previsible que pròximament el sector privat, i no pas els reguladors, tal com ha succeït fins ara, siguin al capdavant de l'impuls que promou la transformació cap a aquest nou tipus de sistema econòmic baix en carboni. No obstant això, una altra qüestió és si podrem evitar cometre els errors del passat i garantir que aquesta transformació també generi una economia política més sostenible i redueixi el risc del perillós canvi climàtic, que és una qüestió que ja caldria tenir ben present en l'actualitat.

Les empreses de mires àmplies ja reconeixen els beneficis de l'economia baixa en carboni i l'estabilitat que pot oferir a llarg termini.

Referències

- ATTALI, Jacques. «The Disaster We Have Yet To Face». *New Statesman*, 9 d'octubre de 2008. Disponible a: <http://www.newstatesman.com/global-issues/2008/10/climate-crisis-financial>.
- BARBIER, E. «A Global Green New Deal» [informe preparat per al Departament d'Economia i Comerç, Divisió de Tecnologia, Indústria i Economia, UNEP], febrer del 2009. Disponible a: http://www.unep.org/greenecology/docs/ggnd_Final%20Report.pdf.
- BOWEN, A. *et al.* *An outline of the case for a "green" stimulus* [informe polític], Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, febrer del 2009. Disponible a: <http://www.lse.ac.uk/collections/granthamInstitute/publications/An%20outline%20of%20the%20case%20for%20a%20'green'%20stimulus.pdf>.
- E3G. *Delivering a sustainable low carbon recovery - Proposals for the G20 London Summit*, març del 2009. Disponible a: <http://www.e3g.org/index.php/programmes/climate-articles/delivering-a-sustainable-low-carbon-recovery>.
- EUROPEAN TRADE UNION INSTITUTE. *A quantum of solace? An assessment of fiscal stimulus packages by EU Member States in response to the economic crisis*. Brussel·les: ETUI, maig del 2009. Disponible a: <http://www.etui.org/re>

És realment sostenible l'impuls per a una recuperació econòmica «verda» a Europa?

- search/activities/Employment-and-social-policies/Reports-and-working-papers/WP-2009.05.*
- HSBC GLOBAL RESEARCH. *A Climate for Recovery*, febrer i març del 2009. Disponible a: <http://www.research.hsbc.com/midas/Res/RDV?p=pdf&ao=20&key=1pgnjagke1&name=239375.pdf>.
- FRIEDMAN, Thomas. «The Power of Green». *The New York Times Magazine*, 15 d'abril de 2007. Disponible a: <http://www.nytimes.com/2007/04/15/magazine/15green.t.html>.
- POTSDAM INSTITUTE FOR CLIMATE IMPACT RESEARCH/GRANTHAM INSTITUTE. *Towards a Global Green Recovery: Recommendations for Immediate G20 Action*, abril del 2009. Disponible a: <http://www.pik-potsdam.de/globalgreenrecovery>.
- STERN, Nicholas. *The Stern Review on the Economics of Climate Change*, 2007. Disponible a: http://www.hm-treasury.gov.uk/sternreview_index.htm.
- VON WEIZSAECKER, J.; SAHA, D. *Estimating the size of the European stimulus packages for 2009 – An update*, març del 2009. Disponible a: <http://www.bruegel.org/nc/publications/show/publication/estimating-the-size-of-the-european-stimulus-packages.html>.
- WORLD ECONOMIC FORUM. *Green Investing: Towards a Clean Energy Infrastructure*, febrer del 2009. Disponible a: <http://www.weforum.org/pdf/climate/Green.pdf>.
- WORLD TRADE ORGANISATION/UNEP. *Trade and Climate Change*, 26 de juny de 2009. Disponible a: http://www.wto.org/english/res_e/publications_e/trade_climate_change_e.htm.

Documents rellevants de la UE

- El president Barroso a la cimera del G8 que es va fer a Itàlia del 8 al 10 de juliol de 2009: «Configurar junts respostes sostenibles als reptes globals», IP/09/1090, Brussel·les, 6 de juliol.
- Consell de la Unió Europea: «Pla europeu de recuperació econòmica – Finançament», 9139/09 (Presse 105), Brussel·les, 27 d'abril de 2009.
- Comunicació de la Comissió: «Un pla europeu de recuperació econòmica» (COM(2008)800), 26/11/2008.
- Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, el Consell, el Comitè Econòmic i Social Europeu i el Comitè de les Regions: «Invertir avui en l'Europa de demà» (COM(2009)36), 28/01/2009.

Proposta de reglament del Parlament Europeu i el Consell que estableix un programa d'ajuda a la recuperació econòmica mitjançant la concessió de suport financer comunitari a projectes en el camp de l'energia (COM(2009)35), 28/01/2009.

Proposta de reglament del Consell que esmena el Reglament (CE) núm. 1698/2005, relatiu al suport al desenvolupament rural a través del Fons Agrícola Europeu per al Desenvolupament Rural (FEADER) (COM(2009) 38), 28/01/2009.

Comunicació de la Comissió: «Respondre a la crisi de la indústria automobilitàtica europea» (COM(2009)104), 25/02/2009.

Comunicació per al Consell Europeu de primavera: «Gestionar la recuperació europea» (COM(2009)114), 4/03/2009.

Resolució del Parlament Europeu de l'11 de març de 2009 sobre un Pla europeu de recuperació econòmica (2008/2334(INI)).

Comunicació de la Comissió al Parlament Europeu, el Consell, el Comitè Econòmic i Social Europeu i el Comitè de les Regions: «Política de cohesió: invertir en l'economia real» (COM(2008)876), 16/12/2008.

Llocs web útils

<http://www.g20.org/>

<http://www.ipcc.ch/>

<http://www.ge.com>

<http://www.shell.com>

http://www.cpsl.cam.ac.uk/our_work/leaders_groups.aspx

<http://www.copenhagenclimatecouncil.com/>